

Innhold

Forord	9
Innledning	11
<i>Liv Mette Gulbrandsen</i>	
Barns deltakelse som rettighet.	12
Bokas kapitler og logikk	14
Kapittel 1 Barn og profesjonsutøvere: et samarbeidsprosjekt	20
<i>Liv Mette Gulbrandsen, Sigrid Østensjø og Sissel Seim</i>	
Hvilke barn – og hvorfor i samme bok?	21
Alle barn, de fleste barn, noen barn.	23
Overganger som daglige hendelser og faser i barns liv	24
«Snakk med oss». Profesjonsutøvelse og barns deltakelse: design.	25
Barnevern og barns deltakelse	26
Deltakelse ved skolestart for barn med fysiske funksjonsnedsettelse	27
Overgang fra barne- til ungdomstrinn: om å være der det skjer	28
Likheter og ulikheter ved de empiriske materialene.	29
Barns deltakelse som forskningsfelt.	30
Barns deltakelse i barnevernet som kunnskapsfelt	31
Barns deltakelse i habilitering som kunnskapsfelt	33
Prosjektets hovedansvarlige	36
Kapittel 2 Teoretiske perspektiver og begreper	37
<i>Liv Mette Gulbrandsen, Sissel Seim og Sigrid Østensjø</i>	
Prosjektets deltakelsesbegreper	38
Alle barn, de fleste barn, noen barn: et utfordrende møte med sosiale kategorier og kategoriseringsprosesser.	39

Hverdagsliv: forskningsmessig gjenstandsfelt og epistemologisk utgangspunkt	41
Sosial deltakelse, erfaring og selvdannelse	44
Barn som subjekter i forskning og profesjonell virksomhet	48
Sosiomaterielle betingelser for barns deltakelse	52
Et teoretisk fundament for profesjonell praksis	55
Kapittel 3 Å utforske barns deltakelse i hverdagslivet:	
metodologiske refleksjoner.	56
<i>Oddbjørg Skjær Ulvik</i>	
Et mangfoldig empirisk materiale	57
Analogien mellom forskning og profesjonell praksis	58
Barn som deltakere i forskning og profesjonell praksis	59
Hverdagsliv som virksomhet og erfaring: metodologiske konsekvenser	60
Tidsforløp i forskningsdesign	61
Observasjon og tilstedeværelse som kunnskapsgenerering	61
Samtaler som kunnskapsgenerering og forskningsobjekt	63
Andre tilnærminger til deltakelse og profesjonelle samtaler med barn	66
Livsformsintervju som forskningsmetode	67
En forskningstilnærming transformeres til et redskap i profesjonell praksis	71
Når samtaler blir til tekst: transkripsjoner som forskningsmateriale og som redskap til praksisutvikling	71
Når «tynne» samtaler blir til tekst	72
Analyse	73
Hvordan empirien er gjengitt i følgende kapitler	74
Kapittel 4 Utforskende framgangsmåter i forskning og profesjonell praksis	75
<i>Liv Mette Gulbrandsen, Ingvil Øien og Kari Opsahl</i>	
Det første møtet: kontakt, kontrakt og sjangerforhandlinger	76
Utfordringer i hverdagslivsforankrede samtaler	82
Gjentatte intervjuer og samtalerunder	93
Samtalekontekst som observasjonsarena	93
Gjentatte observasjoner og fotoforankrede intervjuer	95
Fra empiriproduksjon til analyserte resultater	99

Kapittel 5	Barns hjem som utgangspunkt for deltakelse.	100
	<i>Oddbjørg Skjær Ulvik, Ingvil Øien og Benedichte C. Rappana Olsen</i>	
	Hva er et hjem?	100
	Hvem barn i Norge bor sammen med.	103
	Barns hverdagsliv hjemme	103
	Voksnes bidrag til normative barneliv	105
	Bursdagsselskaper som voksenstøttet deltakelsesmulighet for barn	107
	Hjemmets materialitet som ramme for deltakelse	109
	Måltider som relasjonelle praksiser	109
	Barns hverdagsliv som fortolket virkelighet	111
	Nye kulturelle redskaper og flytende grenser mellom sfærene	112
	Omsorgsgiveres støtte til deltakelse utenfor hjemmet . . .	115
	Hverdagsliv mellom flere hjem	116
	Å bli flyttet fra ett hjem til et annet.	118
	Deltakelse og innflytelse over egne familierelasjoner . . .	121
	Barns deltakelse på tvers av sfærer, sett i lys av tid, sted, relasjon og aktivitet.	126
Kapittel 6	Skoleliv	127
	<i>Bjørge Fallang, Ingvil Øien og Benedichte C. Rappana Olsen</i>	
	Eva: bevegelser og deltakelse gjennom skoledagen.	129
	Forflytning fra hjem til skole – mer enn geografi.	130
	Fysiske overganger og mentale omstillinger.	133
	Assistenten som profesjonsutøver	136
	Praktisk og pedagogisk organisering	138
	Pedagogiske dilemmaer – oppgaver med konkurrerende profesjonelle mål.	141
	Friminutt som egenorganiserte rom	146
	Særskilte tjenester i skolehverdagen.	148
	Skolehverdagen som sosial og profesjonell arena	153
Kapittel 7	Overganger i opplæringsforløpet	156
	<i>Sigrid Østensjø, Bjørge Fallang og Kari Opsahl</i>	
	Samarbeid og sammenheng i overganger – politiske føringer.	157
	På vei fra barnehagen til skolen.	159
	Fadderskap som overgangsaktivitet og pedagogisk praksis	169

	Fra sjuende- til åttendeklassing	170
	Fra en skole for alle til en skole for noen	180
Kapittel 8	Barns deltakelse i fritid	183
	<i>Sissel Seim og Kari Opsahl</i>	
	Hva forstår vi med fritid?	183
	Barn og unges rett til fritid	184
	Alle barn: Hva er vanlig fritid for barn og unge?	185
	Barns deltakelse: mindre frihet – mer overvåket?	186
	Fritid for noen barn	187
	Relasjoner til andre: venner og samvær med jevnaldrende	193
	Relasjoner med «sine egne»	196
	Kjøpesentre som fristed	197
	Profesjonsutøvernes ansvar for å legge til rette for fritidsliv	200
Kapittel 9	Barns deltakelse og profesjonell praksis: fra oppskrifter til utforskende spørsmål?	203
	<i>Liv Mette Gulbrandsen, Bjørg Fallang og Oddbjørg Skjær Ulvik</i>	
	Profesjonsutøvelse i evidensbaseringens tidsalder	204
	Fra faste prosedyrer til utforskende spørsmål.	207
	Referanseliste	212
	Offentlige dokumenter	228
	Om forfatterne.	230
	Vedlegg.	231

Forord

Barn som deltakere i profesjonell praksis har på ulike måter vært tema i forskning og faglitteratur på denne siden av tusenårsskiftet. Dette har sammenheng med utviklingen av barns rettigheter slik de er definert i FNs barnekonvensjon og i norsk lov. Endringer i barns rettslige stilling har brakt med seg behov for kunnskap om hvordan nye barneposisjoner forvaltes i profesjonsfelt som er underlagt aktuelle lovverk. Barns rett til *medvirkning* i «forhold som vedrører» ham eller henne, står sentralt i barnekonvensjonen. Vårt prosjekt «*Snakk med oss*». *Profesjonsutøvelse og barns deltakelse* står med ett bein i rettighets- eller medvirkningstradisjonen, men det står også i en videre deltakelsestradisjon definert ved sin interesse for *sosial deltakelse*. Det er i koblingen mellom medvirkning og sosial deltakelse at prosjektets egenart er utviklet. Det er også denne koblingen som i utgangspunktet gjorde en tverrfaglig tilnærming interessant. Ansatte ved det som i 2005 var tre avdelinger ved Høgskolen i Oslo, fant i løpet av et par år sammen i felles interesser for forbindelser mellom barneinvolverende profesjonelle praksiser så vel som for barns deltakelse i hverdagslivets utallige aktiviteter og relasjoner.

For å transformere en faglig interesse til et forskningsprosjekt er man avhengig av en rekke samarbeidspartnere. Her vil vi gjerne takke institusjoner og personer som har bidratt til gjennomføringen av prosjektet:

Takket være høgskolens satsing på tverrfaglige forskningsprogrammer i denne perioden fikk vi anledning til å møtes flere ganger i regi av programmet Helse, omsorg og velferd (HOV), noe som gjorde samarbeid om prosjektutvikling og søknadsskriving mulig for ansatte ved henholdsvis Fakultetet for samfunnsfag og Fakultetet for helsefag. I 2007 fikk en del av prosjektet midler fra programmet Velferd, arbeid og migrasjon (VAM) i Norges forskningsråd. Senere samme år fikk hovedprosjektet en større bevilgning fra Forskningsrådets strategiske høgskoleprogram (SHP). En generøs innstilling fra Forskningsrådet gjorde det mulig for oss å slå de to bevilgningene sammen og arbeide med flere delprosjekter i sammenheng. Forskningsrådet har også bidratt med midler til to større formidlingskonferanser.

Høgskolen i Oslo og Akershus har også bidratt med betydelige midler i prosjektet, blant annet er fire stipendiater finansiert av institusjonen. I tillegg har gruppa mottatt økonomisk støtte gjennom høgskolens generelle støtteordninger for forskning, konferansedeltakelse og kompetanseoppbygging.

Forskergruppa har på det meste bestått av 15 personer med varierende tidsressurser avsatt til prosjektet. Karin Haarberg Aas ble vår første pensjonist, men deltok aktivt i planlegging og gjennomføring av prosjektet. Åtte seniorforskere er medforfattere av denne boka. Det er skrevet og skrives fortsatt en rekke artikler fra prosjektet. Prosjektet har en egen hjemmeside (www.hioa.no/SMO) der man blant annet kan finne en løpende oversikt over publikasjoner. Gjennom prosjektperioden har vi arrangert flere seminarer og konferanser der norske og internasjonale kolleger har deltatt med faglige innspill og tankevekkende diskusjoner. Vi har bygd opp et internasjonalt nettverk som har betydd mye for utviklingen av prosjektets retning. Vi vil takke interesserte og interessante kolleger i nettverket *Researching Children's Participation* for deres rause bidrag til faglige diskusjoner.

Det tverrfaglige samarbeidet i forskergruppa har vært ivaretatt ved jevnlige møter og seminarer der diskusjonstemaene har fulgt prosjektets faser. Også skriveprosessene har gjerne involvert flere deltakere. Denne boka er et resultat av samskriving, omskriving og kritisk skriving i flere runder. De fleste av oss har vært innom og satt sine spor i mange kapitler på et eller annet tidspunkt i prosessen. Dette har vært et interessant, men også svært krevende samarbeid som til tider har utfordret den enkeltes faglige forståelse, skrivestil og arbeidsform. Dette er erfaringer som også maner til ydmykhet overfor de profesjonsutøverne som vi gjennom boka oppfordrer til tettere tverrfaglig samarbeid.

«Snakk med oss»-prosjektet hadde ikke vært mulig uten alle våre samarbeidspartnere i rekken av involverte praksisfelt: barn og unge, foreldre og fosterforeldre, barneverntjenestenes saksbehandlere og ledere, barnehagelærere, lærere, assistenter, kommunefysioterapeuter og -ergoterapeuter. Alle har de gitt av tiden sin, latt oss få innblikk i livets utfordringer, dagligdagse hendelser, gleder og håp. Det er vårt håp at vi kan forvalte fortellingene deres på måter som tjener den begrunnelsen mange har for å delta, nemlig at resultatene kan bidra til bedre profesjonell praksis i samarbeid med barn og unge.

Til slutt en stor takk til Mari Deraas som har holdt styr på referater, kapittelutgaver, møterom og -mat i siste fase.

Oslo, august 2014

Liv Mette Gulbrandsen